

Protecting Children. Providing Solutions.

Η ιδρυματοποίηση των παιδιών στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις και Συστάσεις της Lumos για Μεταρρύθμιση

Επισκόπηση

Περίπου οκτώ εκατομμύρια παιδιά παγκοσμίως φιλοξενούνται σε ιδρύματα και ορφανοτροφεία. Ένα εκατομμύριο από αυτά βρίσκονται στην Ευρώπη. Η ιδρυματοποίηση έχει σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία, την ανάπτυξη και την εκπαίδευση των παιδιών, καθώς και στις ευκαιρίες που θα έχουν μελλοντικά στη ζωή τους. Πάνω από το 80% των παιδιών που ζουν σε ιδρυματική φροντίδα δεν είναι ορφανά, αφού ένας τουλάχιστον από τους γονείς τους ζει. Οι κύριοι λόγοι που τα παιδιά αποχωρίζονται τις οικογένειές τους είναι η παραμέληση και κακοποίηση, η φτώχεια, η αναπηρία και η έλλειψη πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. Στα ιδρύματα, τα παιδιά διατρέχουν σαφώς υψηλότερο κίνδυνο να υπάρξουν θύματα κάθε μορφή βίας, συμπεριλαμβανομένης της διακίνησης ανθρώπων (trafficking), σε σύγκριση με συνομήλικά τους παιδιά που ζουν με τις οικογένειές τους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει τη βλάβη που προκαλεί και στα παιδιά η ιδρυματοποίηση και έχει ιεραρχήσει το ζήτημα μεταξύ των προτεραιοτήτων της επενδυτικής πολιτικής της. Το 2013 ενέκρινε τον κανονισμό για το Ευρωπαϊκό Διαρθρωτικό και Επενδυτικό Ταμείο (ΕΔΕΤ), ο οποίος ουσιαστικά απαγορεύει τη χρήση κονδυλίων του ΕΔΕΤ για την ανακαίνιση ή την κατασκευή ιδρυμάτων, προάγοντας ως εναλλακτική τη χρήση των κονδυλίων για τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα σε κοινοτικού τύπου φροντίδα.¹ Σε κείμενα χάραξης πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρείται ότι «η αποιδρυματοποίηση των παιδιών μέσω εναλλακτικών λύσεων φροντίδας και πρόληψης **είναι μια περίπτωση κοινωνικής επένδυσης για το καλύτερο συμφέρον του παιδιού.**»²

Ο Βρετανικός Οργανισμός Lumos προέβη σε λεπτομερή ανασκόπηση της κατάστασης των ευάλωτων παιδιών στην Ελλάδα, εξετάζοντας τα εθνικά συστήματα υγείας, εκπαίδευσης και παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, ενώ παράλληλα πραγματοποίησε μια σε βάθος ανάλυση της κατάστασης και της κίνησης επωφελούμενων σε επτά ιδρύματα και μελέτη της διαχείρισης των ανάλογων περιπτώσεων στις κοινωνικές υπηρεσίες πρώτης γραμμής. Συγκεντρώθηκαν πληροφορίες για το ισχύον σύστημα κλειστής ιδρυματικής φροντίδας προκειμένου να βρεθούν δυνητικές εναλλακτικές υπηρεσίες που βασίζονται στην οικογένεια και την κοινότητα και που να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες των παιδιών που φιλοξενούνται ήδη σε ιδρύματα, αλλά και πολλά άλλα παιδιά που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και/ή διατρέχουν κίνδυνο να αποχωριστούν την οικογένειά τους.

¹ Βλέπε τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 (Εκ των προτέρων καθορισμένος όρος 9.1).

² Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). Μελέτη σχετικά με την ιδρυματοποίηση των παιδιών και των πιθανών λύσεων εναλλακτικής φροντίδας στην Ασία, την Αφρική και χώρες της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, Παράρτημα Β ΙΙ Όροι αναφοράς.

Το παρόν κείμενο, περιλαμβάνει σειρά συστάσεων προς την ελληνική κυβέρνηση που μπορούν να ληφθούν υπόψη σε συνδυασμό με μια Εθνική Στρατηγική για τη Μεταρρύθμιση της Παιδικής Φροντίδας και συμπυκνώνει τις διαπιστώσεις που προέκυψαν από την ανασκόπηση που πραγματοποίησε ο Οργανισμός Lumos αλλά και το ερευνητικό έργο άλλων φορέων.

Κύριες διαπιστώσεις

Από αρκετές μελέτες³ που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα φαίνεται ότι τα παιδιά που απομακρύνονται από τις οικογένειές τους τείνουν να τοποθετούνται σε κλειστή ιδρυματική φροντίδα (συχνά σε ιδρύματα μεγαλύτερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο), όπου παραμένουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Τα ποσοστά επανένωσης των παιδιών με τη βιολογική τους οικογένεια είναι χαμηλά, όπως χαμηλά είναι και τα ποσοστά τοποθέτησης σε ανάδοχες οικογένειες. Οι διαπιστώσεις αυτές επιβεβαιώθηκαν πρόσφατα σε σχετική μελέτη⁴ του Κέντρου Ερευνών «Ρίζες», που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της πανευρωπαϊκής καμπάνιας Opening Doors, όπου και εκτιμήθηκε ότι κατά το έτος 2014 2.825 παιδιά διαβιούσαν σε ιδρυματική φροντίδα σε σύνολο 85 ιδρυμάτων, τα περισσότερα εκ των οποίων νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Μεταξύ άλλων διαπιστώθηκε ότι **«μόνο λίγα ιδρύματα κλειστής παιδικής προστασίας ακολουθούσαν κάποια πιστοποιημένα παιδαγωγικά standards»** αλλά και **«η έλλειψη κρατικών δεδομένων σε σχέση με τον πληθυσμό των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα κλειστής παιδικής προστασίας και ιδρύματα που φιλοξενούν παιδιά με αναπηρίες»**. Η στρατηγική ανασκόπηση της Lumos κατέληξε σε παρόμοιες διαπιστώσεις.

Στην έρευνα του Οργανισμού Lumos διαπιστώθηκε ότι η κακοποίηση και η παραμέληση των παιδιών (ΚαΠα-Π) ήταν ένας από τους πιο συνηθισμένους λόγους παραπομπής των παιδιών σε κοινωνικές υπηρεσίες ή/και εισαγωγής τους σε ιδρύματα. Ωστόσο, η τοποθέτηση σε ιδρύματα ως απάντηση σε περιστατικά ΚαΠα-Π δεν είναι πιθανό να αποφέρει θετικά αποτελέσματα, δεδομένου ότι τα παιδιά σε ιδρύματα διατρέχουν πολύ πιο αυξημένο κίνδυνο να υποστούν εκ νέου κακοποίηση, βία, παραμέληση και εμπορία σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους που ζουν σε οικογένειες. Επιπλέον, η έλλειψη ενός αποτελεσματικού μηχανισμού καταγραφής, επιτήρησης ή/και εποπτείας των δομών κλειστής ιδρυματικής φροντίδας στην Ελλάδα θέτει αυτά τα ευάλωτα παιδιά σε ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο. Γενικά η έλλειψη ελεγκτικών μηχανισμών για το σύνολο των ιδρυμάτων, σημαίνει ότι τυχόν παραβιάσεις συχνά παραμένουν απαρατήρητες.

Οι προβληματισμοί είναι εντονότεροι για παιδιά που ζουν σε ιδρύματα που δεν διαθέτουν άδεια λειτουργίας και, ως εκ τούτου, βρίσκονται ακόμα πιο μακριά από τον έλεγχο αρμόδιων δημόσιων υπηρεσιών. Έτσι, ακόμα και μετά από δικαστική εντολή ή εντολή εισαγγελέα κάποια παιδιά μπορεί να τοποθετηθούν σε μη αδειοδοτημένα ιδρύματα, με αποτέλεσμα να ξεφεύγουν εντελώς από τον έλεγχο των αρχών και να καθίστανται «αόρατα».

Η φτώχεια, η έλλειψη γονικών δεξιοτήτων, η περίπτωση γονέων με ειδικές ανάγκες, η ανεπαρκής εκπαίδευση ή ακόμα οι ασθένειες ή οι ακατάλληλες συνθήκες στέγασης καταγράφηκαν επίσης ως συχνοί παράγοντες για την τοποθέτηση παιδιών σε ιδρυματική φροντίδα. Τέτοιες τοποθετήσεις, ωστόσο, αντιβαίνουν στα δικαιώματα του παιδιού στην οικογενειακή ζωή, όπως αυτά κατοχυρώνονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC), τονίζοντας την επιτακτική ανάγκη για περισσότερες κοινοτικού τύπου υπηρεσίες προκειμένου να υποστηριχθούν οι ευάλωτες οικογένειες στην Ελλάδα. Ο Οργανισμός Lumos εκφράζει την ανησυχία της για αναφορές⁵ σύμφωνα με τις οποίες έχει αυξηθεί ο αριθμός των παιδιών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας λόγω των μέτρων λιτότητας και της οικονομικής κρίσης. Η

³ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2010). Έκθεση εργασίας υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης. Θέμα: Ανταποκρισιμότητα στα αιτήματα προστατευμένης φιλοξενίας παιδιών σε κίνδυνο. Καθιέρωση ενιαίου συστήματος αναφοράς, διαχείρισης και παρακολούθησης: <http://www.ekka.org.gr/files/4filoxenia2912.pdf>. Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού-ENOC (Ιούλιος 2011). Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα. Έκθεση σχετικά με μια μελέτη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC): <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2015/02/2011-ENOC-report-on-children-in-institut-care.pdf>. Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη (Μάρτιος 2015). Ειδική έκθεση - Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα: Διαπιστώσεις και Προτάσεις του Συνηγόρου για την λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας: <http://www.synigoros.gr/resources/docs/575568.pdf>

⁴ Κέντρο Ερευνών Ρίζες, Opening Doors for Europe's Children (2015). Mapping institutional and residential care for children in Greece: http://www.openingdoors.eu/wp-content/uploads/2015/09/Data_institutionalised_children_Greece.pdf

⁵ Ελληνική Εθνική Επιτροπή της UNICEF (Μάρτιος, 2014). Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2014. Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στα παιδιά: <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/2014/children-in-greece-2014.pdf>

υπάρχουσα κατάσταση σε συνδυασμό με την απουσία συστηματικής στήριξης των ευάλωτων οικογενειών υποδεικνύουν περαιτέρω αύξηση του αριθμού των παιδιών που διατρέχουν τον κίνδυνο ιδρυματοποίησης.

Τα επίσημα στοιχεία για τα παιδιά που φιλοξενούνται σε ιδρύματα είναι ελάχιστα. Η ανάγκη άμεσης λειτουργίας ενός τυποποιημένου, κεντρικού συστήματος συλλογής δεδομένων σχετικά με όλα τα ευάλωτα παιδιά που παραπέμπονται στο σύστημα πρόνοιας ή/και στις κοινωνικές υπηρεσίες είναι επιτακτική. Ένα τέτοιο σύστημα θα επέτρεπε στις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες να παρακολουθούν τις υφιστάμενες δομές και να προγραμματίζουν τις παρεμβάσεις τους για αλλαγή, όπου και όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Συχνά η έλλειψη χώρου στα ιδρύματα και η γραφειοκρατία έχουν ως αποτέλεσμα την παραμονή παιδιών και βρεφών για μεγάλα χρονικά διαστήματα σε νοσοκομεία πριν από την τοποθέτησή τους, κάτι που επίσης συνιστά μορφή ιδρυματοποίησης. Σε αντίθεση δε με τις κατευθυντήριες γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για την εναλλακτική φροντίδα⁶, παιδιά νεότερα των τριών ετών τοποθετούνται σε ιδρύματα. Ιδίως μάλιστα όσον αφορά ιδρύματα κλειστής φροντίδας ατόμων με αναπηρία, τα παιδιά μερικές φορές τοποθετούνται μαζί με ενήλικες, κάτι που συνιστά σοβαρό κίνδυνο για την ασφάλεια των παιδιών.

Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις φαίνεται ότι η προετοιμασία για την τοποθέτηση ή και για την απομάκρυνση ενός παιδιού από ένα ίδρυμα δεν είναι επαρκής. Σε κάποιες περιπτώσεις τα παιδιά απομακρύνονται από τις οικογένειές τους από την αστυνομία κάτω από ιδιαίτερα πιεστικές συνθήκες, χωρίς την παρουσία κοινωνικών λειτουργών. Σε άλλες περιπτώσεις συμβαίνει να χωρίζονται αδέρφια κατά την τοποθέτηση, καθώς ορισμένα ιδρύματα δέχονται παιδιά του ενός μόνο φύλου ή μιας συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας.

Σε αρκετά από τα ιδρύματα κλειστής προστασίας δεν παρέχεται στα παιδιά εξατομικευμένη επαφή και προσωπική φροντίδα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν υπάρχει εξατομικευμένο πρόγραμμα φροντίδας για κάθε παιδί ή συγκεκριμένο άτομο του προσωπικού που να ασχολείται αποκλειστικά με κάθε παιδί. Ακόμη και στις περιπτώσεις που αυτά υφίστανται, η εργασία των φροντιστών σε βάρδιες και η γενική υποχρηματοδότηση και έλλειψη πόρων συχνά έχει ως αποτέλεσμα την μη-εξατομικευμένη ανατροφή αυτών των παιδιών. Ως εκ τούτου, πολλά από τα παιδιά δεν έχουν επαρκή επίβλεψη ή ικανοποιητική ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Μια τέτοια κατάσταση οδηγεί στην ανάπτυξη περιορισμένων κοινωνικών και εκπαιδευτικών δεξιοτήτων με συνεπακόλουθες επιπτώσεις στην ικανότητά τους για μια πλήρη κοινωνική ένταξη.

Η διοίκηση των ιδρυμάτων κλειστής φροντίδας διαφέρει κατά περίπτωση, ανάλογα με τη νομική υπόσταση κάθε ιδρύματος, ενώ τα κρατικά ιδρύματα αποτελούν τη μειοψηφία. Η απουσία συστηματικής συλλογής δεδομένων από τις διοικήσεις όλων των ιδρυμάτων, η απουσία ενιαίου εποπτικού φορέα και υποχρεωτικών προτύπων ποιότητας που να ισχύουν για όλες τις δομές, συνιστούν ζητήματα που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης.

Τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που παρέχουν οργανωμένες κοινωνικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που παρέχουν κλειστή ιδρυματική φροντίδα για παιδιά, υποχρεούνται να έχουν άδεια λειτουργίας, όπως ορίζεται στο ν.2345/95. Αυτός ο νόμος, ωστόσο, δεν καθορίζει τις προδιαγραφές για την ίδρυση και τη λειτουργία ενός ιδρύματος. Αντ' αυτού, οι σχετικές προδιαγραφές περιλήφθηκαν σε υπουργική απόφαση που εκδόθηκε το 2014, σχεδόν 20 χρόνια μετά τον ν.2345/95, η οποία όμως όντας ανεπαρκής και προβληματική προκάλεσε την κριτική διάφορων ενδιαφερόμενων φορέων και καταργήθηκε τον Ιανουάριο 2015. Μέχρι σήμερα, ωστόσο, δεν έχει αντικατασταθεί από άλλο πλαίσιο για τις λειτουργικές ανάγκες των εγκαταστάσεων των ιδρυμάτων κλειστής φροντίδας στην Ελλάδα. Ως αποτέλεσμα αυτού του θεσμικού κενού, ορισμένα ιδιωτικά ιδρύματα λειτουργούν ακόμα χωρίς άδεια ή/και χωρίς καθορισμένο πλαίσιο λειτουργίας.

Στην Ελλάδα δεν έχουν αναπτυχθεί συγκροτημένες και οικουμενικές υπηρεσίες εναλλακτικής φροντίδας που να απευθύνονται στην οικογένεια, ενώ η τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες είναι σπάνια, με μόνο μερικές δεκάδες περιπτώσεις κάθε χρόνο. Δεν υπάρχουν αρκετές επιλογές για τοποθέτηση έκτακτης ανάγκης και οι κοινωνικές υπηρεσίες

⁶ Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (2010). Κατευθυντήριες γραμμές για την Εναλλακτική Φροντίδα Παιδιών, A/Res/64/142. Ηνωμένα Έθνη, Νέα Υόρκη.

δεν έχουν την αρμοδιότητα να ενεργούν για περιστατικά έκτακτης ανάγκης, προκειμένου να προστατεύουν άμεσα τα παιδιά. Έτσι φαίνεται πως ορισμένα παιδιά παραμένουν σε οικογένειες όπου διατρέχουν κίνδυνο κακοποίησης.

Στα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν υπάρξει αναφορές ότι οι συνθήκες διαβίωσης σε ορισμένα ιδρύματα κλειστής φροντίδας για παιδιά στην Ελλάδα είναι κακές έως απαράδεκτες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, εγείρουν λόγους σοβαρής ανησυχίας. Για παράδειγμα, οι εκθέσεις έχουν φέρει στο φως τη χρήση κρεβατιών-κλουβιών για παιδιά με ειδικές ανάγκες⁷, πρακτική που συνιστά παραβίαση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (ΣΗΕΔΑΑ).

Από την μέχρι σήμερα επικοινωνία του Οργανισμού Lumos με ένα ευρύτερο δίκτυο συναφών φορέων αναφέρθηκαν περαιτέρω περιστάσεις παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών που ζουν σε ορισμένα ιδρύματα στην Ελλάδα. Αυτά περιλαμβάνουν:

- Τη χρήση ιμάντων για δέσιμο των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα για παιδιά με ειδικές ανάγκες.
- Τη χρήση διαφόρων τύπων σωματικής και σοβαρής ψυχολογικής τιμωρίας ως μέσο πειθαρχησης.
- Την παραμέληση σημαντικών αναγκών των παιδιών.
- Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τις αναφορές αυτές, τέτοιες καταστάσεις είναι συχνά αποτέλεσμα της αδυναμίας του προσωπικού του ιδρύματος να ανταποκριθεί στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε παιδιού.⁸

Συστάσεις

Για την εφαρμογή αυτών των συστάσεων θα χρειαστεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να γίνουν κανονιστικές και διαδικαστικές μεταρρυθμίσεις, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, κρίνεται απαραίτητη μια συνολική αλλαγή προσέγγισης αλλά και ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων των εμπλεκόμενων φορέων και επαγγελματιών. Η μεταρρύθμιση των υπηρεσιών θα πρέπει να λάβει τη μορφή ενός διατομεακού και διεπιστημονικού Εθνικού Σχεδίου Δράσης με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών ενώ για την χρηματοδότησή του μπορούν να αξιοποιηθούν και κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η παροχή υπηρεσιών για παιδιά στην Ελλάδα πρέπει να βελτιωθεί, ώστε να διασφαλιστεί ότι κανένα παιδί δεν θα τοποθετείται σε μεγάλο μεγέθους ιδρυματική δομή. Η μεταρρύθμιση των υπηρεσιών θα πρέπει να αντιμετωπίσει τρεις σημαντικές προκλήσεις:

Η παροχή υπηρεσιών για παιδιά στην Ελλάδα πρέπει να βελτιωθεί, ώστε να διασφαλιστεί ότι κανένα παιδί δεν θα τοποθετείται σε μεγάλο μεγέθους ιδρυματική δομή. Η μεταρρύθμιση των υπηρεσιών θα πρέπει να αντιμετωπίσει τρεις σημαντικές προκλήσεις:

- Την βελτίωση της προσβασιμότητας σε καθολικές υπηρεσίες, προκειμένου να διασφαλιστεί η δυνατότητα πρόσβασης από παιδιά με ειδικές ανάγκες και άλλα ευάλωτα παιδιά και οικογένειες με αυξημένες ανάγκες.
- Την διαφοροποίηση και αύξηση της δυναμικότητας των εξειδικευμένων υπηρεσιών, ώστε να διασφαλιστεί ότι θα ωφελούνται όλα τα παιδιά που τις χρειάζονται.
- Την έγκαιρη αναγνώριση των παιδιών σε ανάγκη ή σε κίνδυνο, τα οποία δεν έχουν γίνει αντιληπτά από τις υπηρεσίες.

⁷ Hadjimatheou, C. (2014) The disabled children locked up in cages. BBC Magazine. <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-30038753>

⁸ Ο ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια Juan E. Mendez περιέγραψε πρόσφατα τις διάφορες μορφές κακομεταχείρισης στις οποίες υποβάλλονται τα παιδιά σε ιδρύματα «ακόμη και αν ο σκοπός ή η πρόθεση της δράσης ή αδράνειας του κράτους δεν ήταν να υποβαθμίσει, να ταπεινώσει ή να τιμωρήσει το παιδί», βλέπε A/HRC/28/68, παρ. 50-58.

Η σύσταση μιας επαρκώς στελεχωμένης, ειδικής ομάδας δράσης που θα διαχειρίζεται τη διαδικασία της μεταρρύθμισης θα μπορούσε να εξασφαλίσει, με την πάροδο του χρόνου, ότι όλα τα παιδιά που φιλοξενούνται σήμερα σε ιδρύματα θα τοποθετηθούν σε δομές που είτε βασίζονται στην οικογένεια ή είναι οικογενειακού τύπου, για την καλύτερη αντιμετώπιση των αναγκών τους, το σεβασμό των δικαιωμάτων τους και την ανάπτυξη των δυνατοτήτων τους.

Για το σκοπό αυτό απαιτείται μεταρρύθμιση σε διάφορα επίπεδα:

Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο:

- Κατάρτιση μιας νέας υπουργικής απόφασης για τα προνοιακά ιδρύματα, εστιάζοντας ιδιαίτερα στην ανάγκη για μετάβαση από την ιδρυματική στην οικογενειακή φροντίδα και τη σημασία της ανάπτυξης υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής κοινότητας για τη στήριξη παιδιών και οικογενειών.
- Η απόφαση πρέπει να περιλαμβάνει πρόβλεψη για την ανάπτυξη ενός ρυθμιστικού πλαισίου προδιαγραφών ποιότητας που θα περιλαμβάνει όλες τις κρατικές και ιδιωτικές μονάδες κλειστής ιδρυματικής φροντίδας, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για την εναλλακτική φροντίδα παιδιών. Θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει την υιοθέτηση ενός μηχανισμού παρακολούθησης και συλλογής δεδομένων για τη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με τα παιδιά που ζουν σε δομές εναλλακτικής φροντίδας, συμπεριλαμβανομένης της αναδοχής.
- Παράλληλα με αυτή τη διαδικασία, η κυβέρνηση θα πρέπει να αναπτύξει και να εφαρμόσει ένα επικαιροποιημένο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού, εξασφαλίζοντας την πλήρη και ορθή εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Αυτό πρέπει να γίνει σε συνεργασία με όλους τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ελλάδα.

Παιδική Προστασία:

- Εφαρμογή αποτελεσματικών προγραμμάτων πρόληψης για τον έγκαιρο εντοπισμό οικογενειών που διατρέχουν κίνδυνο και έντονη παρέμβαση προκειμένου να αποτραπεί η αναγκαιότητα απομάκρυνσης των παιδιών από τους γονείς ή τις φυσικές τους οικογένειες.
- Ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος για αξιολόγηση και παρέμβαση σε περιπτώσεις παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο κακοποίησης.
- Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών φροντίδας με βάση την οικογένεια, όπως αναδοχή και εξατομικευμένα προγράμματα φροντίδας για κάθε παιδί που βρίσκεται σε κίνδυνο.
- Δημιουργία μηχανισμών για τη διερεύνηση του ενδεχομένου επανένωσης του παιδιού με την οικογένεια ή, εναλλακτικά, τη διερεύνηση διαθέσιμων επιλογών για μόνιμη, ασφαλή τοποθέτηση σε δομές φροντίδας που βασίζεται στην οικογένεια.⁹

Υγεία:

- Βελτίωση της εκπαίδευσης/κατάρτισης των επαγγελματιών υγείας και εδραίωση συστημάτων για τον εντοπισμό παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο. Ίδρυση και λειτουργία συστημάτων και διαδικασιών παρέμβασης για την προώθηση κι προαγωγή εναλλακτικών, προσωρινών τοποθετήσεων που να βασίζονται στην οικογένεια προκειμένου να μην νοσηλεύονται παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο για μεγάλο χρονικό διάστημα.
- Ανάπτυξη ενός μηχανισμού υποχρεωτικής διατομεακής συνεργασίας και παραπομπής μεταξύ ειδικών για θέματα υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικής προστασίας, σε περιπτώσεις που παιδιά διατρέχουν κίνδυνο, καθώς και για άλλα ευάλωτα παιδιά. Εκπαίδευση ομάδων κοινωνικών λειτουργών, επαγγελματιών υγείας και εκπαιδευτικών σε διεπιστημονικές ομάδες για την προστασία των παιδιών.
- Παραδείγματα κύριων υπηρεσιών που θα πρέπει να αναπτυχθούν επειγόντως είναι: προτυποποιημένο πρόγραμμα για τον εντοπισμό οικογενειών σε κίνδυνο με νεογέννητα, ολοκληρωμένο, οικουμενικό πρόγραμμα κατ'οίκον επισκέψεων για όλες τις οικογένειες με νεογέννητα με ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό που μπορεί να αναγνωρίζει ενδείξεις αναπηρίας και αναπτυξιακής υστέρησης ή οικογενειών με κινδύνους για το νεογνό, πανελλήνιο καθολικό πρόγραμμα για την πρώιμη ανίχνευση και περαιτέρω προσπέλαση οικογενειών σε κίνδυνο στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων υπηρεσιών υγείας για παιδιά, δημιουργία ενδιάμεσων δομών για την προσωρινή τοποθέτηση των παιδιών (εγκαταλελειμμένα νεογέννητα ή παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο και απομακρύνονται από την οικογένεια, προκειμένου να μην είναι αναγκαία η νοσηλεία παιδιών που χρήζουν εναλλακτικής τοποθέτησης).

⁹Csaky, C. (2009). Keeping children out of harmful institutions. Save the Children: London.

Εκπαίδευση:

- Ανάπτυξη εξατομικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενσωμάτωση όλων των παιδιών με αναπηρίες στις δομές επίσημης εκπαίδευσης. Καθιέρωση ενός συστήματος παρακολούθησης για όλα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των εξατομικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης.
- Διδασκαλία γενικών προγραμμάτων ευαισθητοποίησης στα σχολεία προκειμένου να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση των παιδιών για τα δικαιώματά τους.
- Κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού, ώστε να εντοπίζουν τα παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο ή βιώνουν βία, παραμέληση ή κακοποίηση και να μπορούν να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις αναφορές ή υπόνοιες θυματοποίησης παιδιών.
- Συμπερίληψη υποχρεωτικών μαθημάτων για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς στα αναλυτικά προγράμματα κατάρτισης όλων των εκπαιδευτικών.

Κοινωνικές υπηρεσίες:

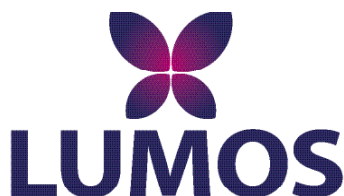
- Θέσπιση ενός καθολικού και ανεξάρτητου συστήματος κοινωνικών υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής κοινότητας και αύξηση της αυτονομίας και των αρμοδιοτήτων των κοινωνικών λειτουργών όταν πρόκειται να αναλάβουν δράση για την προστασία των παιδιών.
- Εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου, τυποποιημένου συστήματος για απόκριση σε καταγγελίες που αφορούν παιδική κακοποίηση, παραμέληση, βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης.
- Κατάργηση των ιδιωτικών υιοθεσιών και διασφάλιση ότι όλες οι υιοθεσίες στη χώρα γίνονται από επίσημες, έγκυρες υπηρεσίες έγκαιρα, αποδοτικά και αποτελεσματικά. Η κυβέρνηση θα πρέπει να διασφαλίσει την αποτελεσματική παρακολούθηση των υιοθεσιών που πραγματοποιούνται στη χώρα και να δράσει αποφασιστικά προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η διαδικασία της υιοθεσίας δεν συνεπάγεται οικονομικά οφέλη για τους εμπλεκόμενους, σύμφωνα με την παράγραφο (α) του άρθρου 21 της CRC του ΟΗΕ, και τη Σύμβαση της Χάγης.

Χρηματοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση:

- Ο κανονισμός αριθ. 1303/2013 σχετικά με τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) περιλαμβάνει εκ των προτέρων όρους για την κοινωνική ένταξη (9: 9.1.) με επενδυτική προτεραιότητα στη «μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα σε υπηρεσίες που παρέχονται σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας». Σύμφωνα με τους κανονισμούς αυτούς, η Ελλάδα θα πρέπει να διασφαλίσει ότι τα ευρωπαϊκά κονδύλια θα δαπανώνται συντονισμένα για αυτή ακριβώς της διαδικασία της μετάβασης. Οι κοινές ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές που καταρτίστηκαν από την Ευρωπαϊκή Ομάδα Εμπειρογνομητών για τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας αποτελούν ένα πρότυπο που θα μπορούσε να εφαρμοστεί.¹⁰ Ο Οργανισμός Lumos προτρέπει την ελληνική κυβέρνηση να ξεκινήσει μια ανοιχτή διαβούλευση με την κοινωνία των πολιτών για την κατάρτιση των στρατηγικών κοινωνικής ένταξης και των επιχειρησιακών προγραμμάτων, καθώς επίσης για την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγησή τους, και την προετοιμασία των εκθέσεων προόδου που συνδέονται με τα ΕΔΕΤ. Αυτό θα εξασφαλίσει ότι η Ελλάδα τηρεί τις δεσμεύσεις της, όπως ορίζεται στον ευρωπαϊκό κώδικα συμπεριφοράς για τις εταιρικές σχέσεις.¹¹

¹⁰ www.deinstitutionalisationguide.eu

¹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). The European Code of Conduct on Partnership in the framework of the European Structural and Investment Funds. Λουξεμβούργο: Ευρωπαϊκή Ένωση.

Protecting Children. Providing Solutions.

Σχετικά με τον Οργανισμό Lumos

Ο Οργανισμός Lumos είναι μια διεθνής μη κυβερνητική οργάνωση που ιδρύθηκε από την J.K. Rowling και έχει ως στόχο να θέσει τέλος στην ιδρυματοποίηση των παιδιών σε όλο τον κόσμο, με μεταρρυθμίσεις στα συστήματα εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής φροντίδας για τα παιδιά και τις οικογένειές τους, βοηθώντας τα παιδιά να ξεφύγουν από την ιδρυματική φροντίδα και να ενταχθούν σε δομές που βασίζονται στην οικογένεια. Είναι ιδρυτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ομάδας Εμπειρογνομόνων για τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας. Ο Οργανισμός Lumos συμμετέχει επίσης στο Leaders' Council της Washington-Based Global Alliance for Children, μια συμμαχία μεταξύ υπουργείων των ΗΠΑ, της Παγκόσμιας Τράπεζας, της καναδικής κυβέρνησης και μεγάλων ιδρυμάτων. Περισσότερες πληροφορίες για τον Οργανισμό βρίσκονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση

www.warelumos.org

Lumos Foundation USA Inc. (Lumos USA), a 501(c)(3) non profit organization
Registered Office: 557 Broadway, New York, 10012, USA EIN: 47-2301085

Lumos Foundation (Lumos) is a company limited by guarantee registered in England and Wales number: 5611912
Registered charity number: 1112575